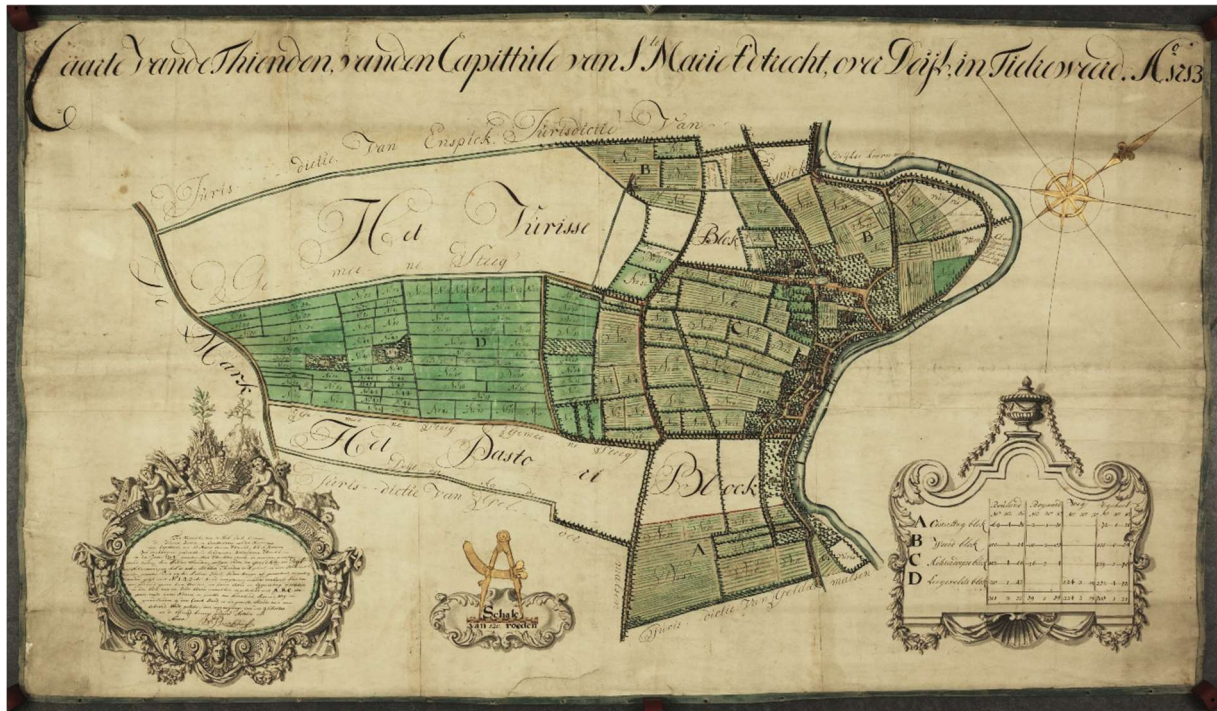
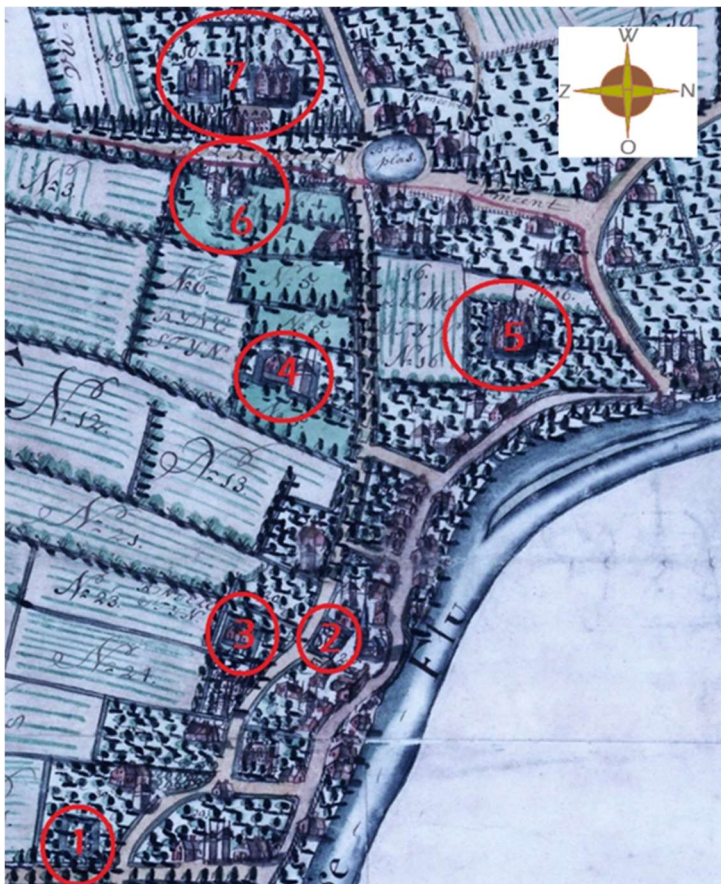

De verloren kastelen van Deil.

Splinter van Everdingen

Kaart van de tienden 1713

1, uitsnede tiendkaart 1713, locaties kastelen

In het Betuwse dorpje Deil hebben in het verleden zeven kastelen gestaan. Op de genummerde uitsnede van de hierboven weergegeven tiendkaart staan de kastelen Bakerbosch, Vogelenburgh, Ringlestein, Rijnestijn, Palmesteyn, Schorestein en Bulckestein aangegeven met de nummers 1 t/m 7, in die volgorde.

In de hiernavolgende alinea's vergelijk ik steeds uitsnedes van de tiendkaart uit 1713 met de eerste kadastrale kaart van het gebied, gemaakt in 1826.

Vogelenburgh

Gualtherus Kolff (1775-1846)¹, die de zoon was van Georgius Justinus Kolff en Johanna van Everdingen, zou in 1826 de eigenaar zijn geweest van de voorburcht of hoeve bij het huis Vogelenburg. Op de afbeelding hiernaast, welke een detail is van het minuutplan Deil, sectie A, blad 2, ziet u ook met rood omlijnd welke percelen onderdeel waren van het bezit, zo heeft de heer van Immerseel, van stichting 'in Arcadië', dat voor elk van de kastelen gedaan. In dit huis is het nummer 228 te zien en in de oorspronkelijke aanwijzende tafels ² (hierna OAT) valt te lezen dat het perceel 228, net als de percelen 227, 229 en 230 in bezit zijn van Kolff, Gualtherus, Burgemeester van beroep. Op de kaart van 1713 is te zien dat de volledige gracht nog aanwezig is, maar ook daar zien we geen spoor meer van bebouwing.

Er is eventueel een link te leggen tussen het bezit van de Vogelenburg en de afstamming, via Johanna van Everdingen, van Peter van Ham. Hoewel erg waarschijnlijk, is dit niet hard te maken daar er geen aktes van eigendomsoverdracht te vinden zijn over dit perceel, noch bewijs dat het in bezit is geweest van Ham of van Everdingen.

¹ <https://www.genealogieonline.nl/stamboom-van-everdingen-en-wegman/l1204537143.php>, geraadpleegd op 26-12-19

² [https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/alle-afbeeldingen/?mode=gallery&view=horizontal&q=Deil&rows=1&page=1&fq%5B%5D=search_s_monuments_monument_province:%22Gelderland%22&fq%5B%5D=search_s_monuments_monument_county:%22Deil%22&fq%5B%5D=search_s_collection:%22Oorspronkelijke%20aanwijzende%20tafels%20%5C\(OAT%5C\)%22&sort=order_s_documentvolgorde%20asc&filterAction](https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/alle-afbeeldingen/?mode=gallery&view=horizontal&q=Deil&rows=1&page=1&fq%5B%5D=search_s_monuments_monument_province:%22Gelderland%22&fq%5B%5D=search_s_monuments_monument_county:%22Deil%22&fq%5B%5D=search_s_collection:%22Oorspronkelijke%20aanwijzende%20tafels%20%5C(OAT%5C)%22&sort=order_s_documentvolgorde%20asc&filterAction), geraadpleegd op 26-12-19.

1, Kaart van de Tienden over Deil, 1713, Detail Vogelenburgh

2, minuutplan 1826, Sectie A, blad 2, Detail Vogelenburg

Bakerbosch

De eigenaar van het huis genaamd Bakerbosch omstreeks 1826 is Jan Dirk van Wijk geweest. In de OAT² valt te lezen dat hij daarnaast ook eigenaar was van een groot perceel bouwland, een boomgaard en een stukje bos rondom zijn huis. Later is deze toegang echter doorstreept, met een verwijzing naar de suppletoire aanwijzende tafels, waartoe helaas geen toegang gekregen is. (Nummers 476 t/m 480) Deze Jan Dirk stamt af van Gijsbert van Wijk en Grietje van Stenis³ Hij was landbouwer van beroep.² Het is onwaarschijnlijk dat van Wijk de oorspronkelijke eigenaar was van wat het kasteel Bakerbosch moet zijn geweest. Het huis dat nog staat op de kaart van 1826 en welke ook te zien is op de kaart van 1713 zou goed de bijbehorende hoeve kunnen zijn geweest.

Op de hierbij afgebeelde uitvergroting van de tiendkaart uit 1713 is te zien dat ook in die tijd sprake was van een boomgaard, met daarachterliggend bouwland en een hoekje bos (rechtsboven). Hierop echter is een gracht afgebeeld, met daarin géén bouwwerk. Het versterkte huis dat hier stond was dus al in 1713 verdwenen. Op een kaart getekend door W. Visser in 1810 is ook de gracht al verdwenen. Op het minuutplan van 1826 is het perceel waar in 1713 nog een gracht zichtbaar is verdeeld tussen de heren van Gellicum, de Jager en, wederom, Kolff.

³ R.A.R. Archiefteogang 0010, Inventarisnr. 740.

3, Kaart van de Tienden over Deil, 1713, Detail Bakerbosch

4, minuutplan 1826, Sectie A, blad 2, Detail Bakerbosch

Ringelestein

Dezelfde Gualtherus Kolff, burgemeester van Deil, die de eigenaar was van de percelen bij de Vogelenburgh is in 1826 ook eigenaar geweest van het huis Ringelestein. Op de afgebeelde kaart van 1713, getekend door Justus van Broekhuizen zie je dat Ringelestein omgracht is geweest. In het perceel ten zuiden van waar het huis afgebeeld staat ook nog 'ringelestein' geschreven. Iets meer dan 100 jaar later lijkt die grond nog steeds bij de hoeve te horen, welke ook al te zien is op de kaart uit 1713. Die hoeve staat er overigens nog steeds. Op de westelijke gevel ervan staat met muurankers 1786 geschreven. Ook de terp waarop ze ligt duidt op een hoge ouderdom. Het kasteel, echter, is tegenwoordig verdwenen. Dat is ook te zien op het minuutplan van 1826, eveneens afgebeeld. Vandaag de dag bevindt zich op de plek waar vermoed wordt dat het kasteel gestaan heeft nog het voetbalveldje en een deel van de bebouwing van de Lockhorstschool. Daarnaast is in de OAT ook te lezen dat G. Kolff eigenaar was van alle volgende percelen namelijk nummers 461 (boomgaard), 462 (tuin), 463 (huis en hof), 464 (boomgaard) en 466, 469, 470, 473 en 474. Allen bouwland. Kolff bezat daarnaast een tiental percelen rondom Deil.

3, Kaart van de Tienden over Deil, 1713, Detail Ringlestein

4, minuutplan 1826, Sectie A, blad 2, Detail Ringlestein

Reinestein

Rijnestein, of Reinestein, moet in 1826 eigendom zijn geweest van Christoffel van Lingen, maar niet tot lang daarna, want ook zijn naam, eveneens als de percelen die hij bezat zijn doorgestreept met een verwijzing naar de suppletoire aanwijzende tafels, waartoe geen toegang gekregen is. Dat betekent dat de percelen verkocht zijn. Het is in ieder geval mogelijk om er achter te komen welke percelen hoorden bij het huis Rijnestein, namelijk de nummers 437 t/m 441. Achtereenvolgens bestaand uit een boomgaard, huis/hof, tuin en twee percelen weiland, waarbij de percelen weiland van het huis, hof en de boomgaard gescheiden waren door een perceel weiland dat eigendom was van Jan Verstegen. Dat perceel lijkt precies de 3 percelen te omvatten die in 1713 genummerd zijn N'5. Zowel Christoffel van Lingen als Jan Verstegen staan ingeschreven als landbouwer. Beiden verkochten hun grond in 1837, dat is te lezen in de kantlijn van de OAT.⁴ Op de kaart van 1713 staan ook nummers, die zouden moeten verwijzen naar lijsten met eigenaren of vruchtgebruikers, de daarbij behorende lijsten zijn helaas (nog) niet te vinden.

⁴ [https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/alle-afbeeldingen/?mode=gallery&view=horizontal&q=Deil&rows=1&page=1&fq%5B%5D=search_s_monuments_monument_province:%22Gelderland%22&fq%5B%5D=search_s_monuments_monument_county:%22Deil%22&fq%5B%5D=search_s_collection:%22Oorspronkelijke%20aanwijzende%20tafels%20%5C\(OAT%5C\)%22&sort=order_s_documentvolgorde%20asc&filterAction](https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/alle-afbeeldingen/?mode=gallery&view=horizontal&q=Deil&rows=1&page=1&fq%5B%5D=search_s_monuments_monument_province:%22Gelderland%22&fq%5B%5D=search_s_monuments_monument_county:%22Deil%22&fq%5B%5D=search_s_collection:%22Oorspronkelijke%20aanwijzende%20tafels%20%5C(OAT%5C)%22&sort=order_s_documentvolgorde%20asc&filterAction), geraadpleegd op 31-12-19

5, Kaart van de Tienden over Deil, 1713, Detail Reinestein

6, minuutplan 1826, Sectie A, blad 2, Detail Reinestein

Schorestein

Het perceel waarop vroeger kasteel Schorestein gestaan moet hebben was in 1826 in bezit van Gijsbert Kuijs, dagloner van beroep. In de OAT² valt te lezen dat hij eigenaar was van de percelen 425 t/m 427 bis, zie het minuutplan. Het lijkt erop dat die percelen precies het gebied omvatten waar het kasteel en de hoeve moeten hebben gestaan. Hoewel ze dus ongetwijfeld van eigenaar zijn verwisseld, zijn deze 4 percelen bij elkaar gebleven. Op de kaart van 1713 is te zien dat er een aantal percelen, waaronder dat waarop de gracht te zien is, genummerd zijn met het nummer 4. (Daarnaast ook enkele percelen verder in de polder). Daaruit kan de conclusie worden getrokken dat die percelen in die tijd dezelfde gebruiker hebben gehad. Er kan echter pas achterhaald worden wie dat is geweest wanneer de bijbehorende tafels gevonden zijn. Als we die percelen echter vergelijken met het minuutplan ziet u dat deze in 1826 al eigendom waren van 4 verschillende eigenaren. Deze stukken zijn dus niet bij elkaar gebleven. Zowel op de kaart van 1713 als op het minuutplan van 1826 is ter vergelijking met blauw omljnd om welke percelen het gaat. De gracht die op de kaart van 1713 te zien is, is terug te vinden in de kadastrale grens van 1826, waardoor de locatie exact te herleiden is.

8, minuutplan 1826, Sectie A, blad 2, Detail Schorestein

7, Kaart van de Tienden over Deil, 1713, Detail Schorestein

Bulckestein

De familie Verstegen, was erg rijk door de handel in paarden. In 1751 bijvoorbeeld, verkochten Hendrick en Jan Verstegen (Henry en Jean) 17849 paarden aan het Franse leger.⁵ Voor deze ene transactie ontvingen zij al een zeer aanzienlijk bedrag in Lires. Deze familie bezat in 1826 een groot aantal percelen in en rondom Deil, waaronder het perceel waarop de restanten van Bulckestein aanwezig waren. Dat specifieke bezit bestond uit de nummers 157 t/m 160. Achtereenvolgens bouwland, twee percelen boomgaard en één perceel huis/hof. Echter, de aangrenzende percelen, genummerd 155 en 156 waren in het bezit van twee andere familieleden, namelijk Anna Catharina en Carel Johannes Verstegen. Dit waren zijn broer en zus⁶ het is dus waarschijnlijk dat het gehele bezit geërfd zal zijn geweest van hun vader Pieter Verstegen. Deze Pieter erfde het hele bezit van zijn oom Johannes Verstegen, die geen kinderen had.⁷ Zie op de pagina hiernaast het bezit van deze drie leden van de familie Verstegen, *aangrenzend aan Bulckestein*. Uit de 7^e jaargang van de Geldersche Volksalmanak (1841) valt op te maken dat het perceel huis/hof, genummerd 160, een daglonerswoning moet zijn geweest, opgetrokken uit oude stenen van het kasteel Bulckestein.⁸ Op de kaart van de tienden uit 1713 lijken de eigendomsverhoudingen iets anders gelegen te hebben, omdat de percelen die in 1826 onder hetzelfde bezit vallen op deze kaart nog anders genummerd zijn, wat suggereert dat er sprake was van verschillende eigenaren.

⁵ Comptes des Remontes, (Opgaven rekening Opgavenrekening), 17 aug. 1751, Archives Nationales de France

⁶ <https://gw.geneanet.org/vanwijnen28?lang=en&n=verstegen&oc=0&p=jan>, geraadpleegd op 30-12-2019

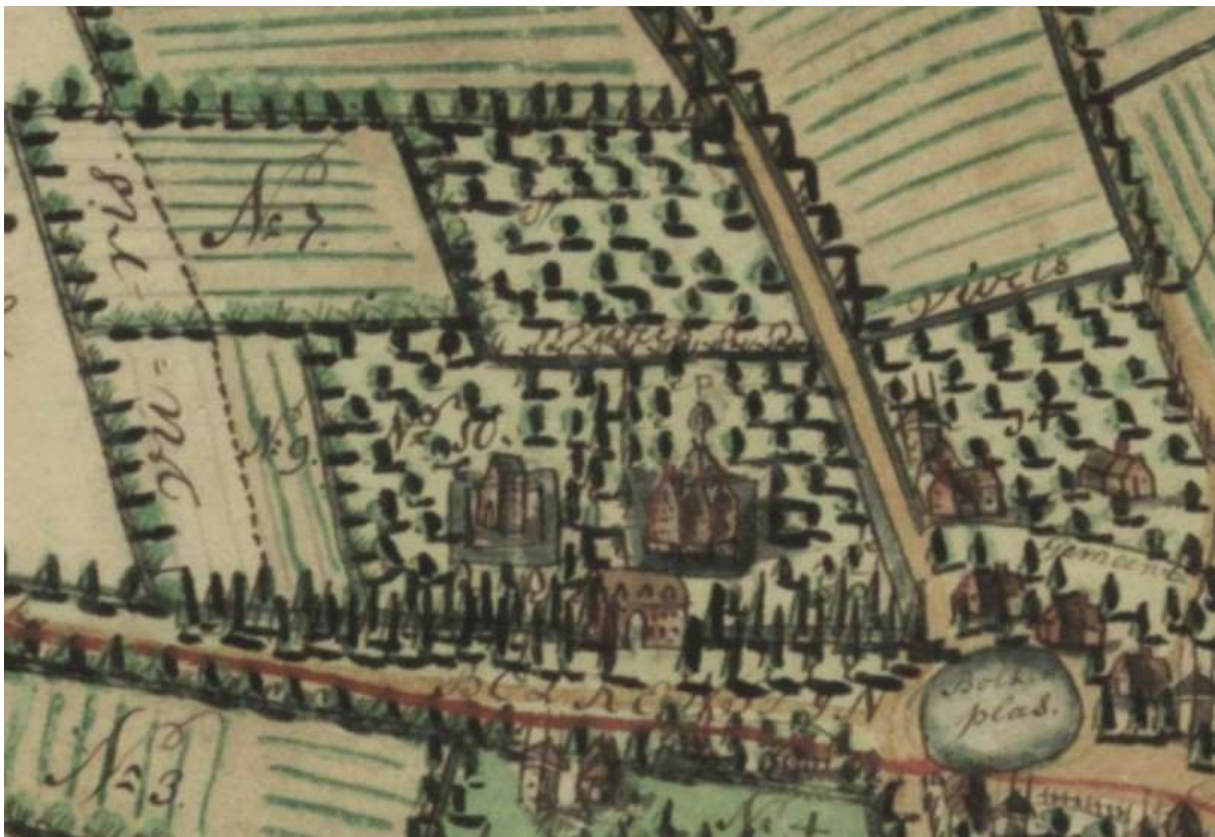
⁷ Mededelingen Historische Kring West Betuwe, 43^e jaargang, no. 1 maart 2015.

⁸ Gelderse volksalmanak, 7^e jaargang, Wandelingen in de omstreken van Deil, J.C. van der Veur 1841, https://books.googleusercontent.com/books/content?req=AKW5QadqRAnmu2LF2ujjS9coCxUCmjFbtrxKli7kqTdjjojuUbbxuK44WYuxq2jeb6TKqBuWBZ9tGGENGsnaY05H3eiFeNq2oRc00Q3fnCnlycETrF336IncXmNLBbs8Pc9j0nMJyHFI9dN62mu-TWmujoGBDp-akdGRo-LdY0z7bbaJ11s1tVOnG2ArbpHqepKk0njAy-GxCklh1RHIfTbJ5fXMXA-gMwoENI0PvtdrVg6bqw3dPg_Ua1x8P2eeizQVxYH_ASE4

10, minuutplan 1826, Sectie A, blad 2, Detail Bulckestein

9, Kaart van de Tienden over Deil, 1713, Detail Bulckestein

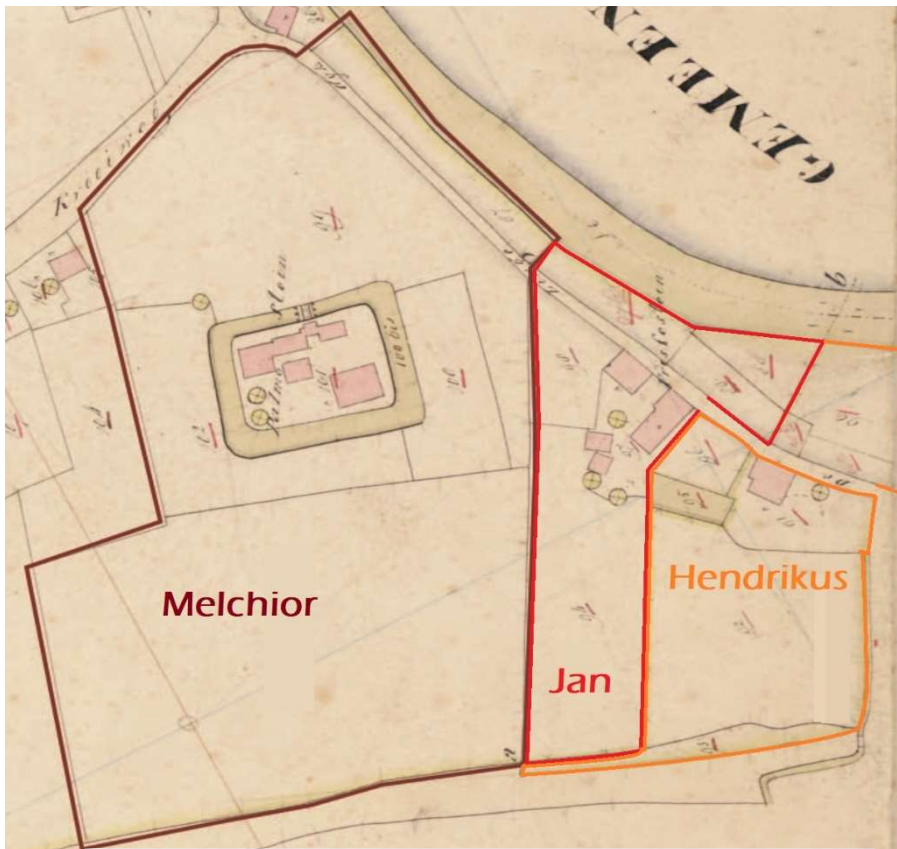

Palmesteyn

Het kasteel Palmesteyn, waarvan in 1826 nog duidelijke een grote bebouwing te zien is op het minuutplan, was ten tijde van optekening in de OAT eigendom van Melchior Verstegen, welke landbouwer van beroep was. Hij bezat aangrenzend aan Palmesteyn in ieder geval de percelen 87 (bos), 99 (boomgaard), 100 (tuin), 100 bis (gracht), 101 (huis/hof), 102 (weiland) en 103, (weiland). Ook deze Melchior was een afstammeling van Pieter Verstegen, en was dus een broer van Jan, Johannes en Anna Catharina. Aangrenzend aan het bezit van Melchior bij Palmesteyn heeft ook ene Hendrik Melchior een huis met grond eromheen. Deze Hendrik Melchior is vermoedelijk een andere broer van Melchior, namelijk Hendrikus. Er heeft ook een Hendrik Melchior Johannes Carel bestaan, maar deze is geboren in 1834⁹ en kan dus onmogelijk in 1826 eigenaar zijn geweest van een perceel grond. Op het hiernaast afgebeelde detail van het minuutplan is weergegeven in rood wat het bezit is geweest van Melchior Verstegen, waaronder ook Palmesteyn viel en wat het aangrenzende bezit van zijn broers en zusters is geweest. Op de kaart van 1713 is in rood omlijnd wat in deze uitsnede in 1826 het bezit is geweest van de familie Verstegen, daaruit kan niet geconcludeerd worden dat het gehele bezit in 1713 ook van één eigenaar is geweest. Want het is plausibel dat de verschillende nummers op de tiendkaart erop wijzen dat de percelen eigendom zijn geweest van verschillende eigenaren. De andere optie is namelijk dat de nummering duidt op een categorisering van heffingen of iets dergelijks, maar er valt op die manier geen patroon te ontdekken. Het lijkt dus aannemelijk dat percelen die in 1713 hetzelfde genummerd zijn van dezelfde eigenaar zullen zijn geweest.

⁹ <https://gw.geneanet.org/vanwijnen28?lang=en&iz=18&p=hendrik+melchior+joannis+carel&n=verstegen>, Ron van Wijnen, geraadpleegd 31-12-19

11, minuutplan 1826, Sectie A, blad 2, Detail Palmesteyn

12, Kaart van de Tienden over Deil, 1713, Detail Palmesteyn

Tot zover dit kijkje in de bijzondere geschiedenis van de zeven kastelen die Deil ooit rijk was.

Voor nieuwe informatie en/of adviezen houd ik mij zeer graag aanbevolen, u kan mij bereiken via mijn emailadres: Splinter@hotmail.nl.

Veel dank voor uw aandacht.

Deil 2021, Splinter van Everdingen, CC BY-NC-ND